

[Udenrigsministeren.]

mige tilslutning til ratifikation af denne konvention.

Jeg er helt enig i alt, hvad der har været sagt om de kemiske våben, både det beklagelige i, at de ikke er med, og også accepten af, at vi trods alt tog dette skridt, ikke mindst fordi der også i denne beslutning ligger en meget stærk tilskyndelse til ikke at lade det være tomme ord, at arbejdet skal fortsætte for at få en lignende ordning gennemført vedrørende de kemiske våben, som vi her gennemfører vedrørende de bakteriologiske våben.

Jeg er helt enig med hr. Gert Petersen, når han stærkt tilskynder os til at mase videre på for at opnå det totale forbud mod kernevåben. Hr. Gert Petersen og jeg er enige herom og arbejder så meget med det, vi kan. Det er givet, at det er et skridt, som det er nødvendigt at få fremmet så meget som muligt, og skulle der være mulighed for at tage realistiske initiativer, skal vi også nok være parat til at tage dem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den af De Forenede Nationers 26. generalforsamling vedtagne ændring af artikel 61 i De Forenede Nationers pagt af 26. juni 1945.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. IX) findes i tillæg A. sp. 2131, fremsættelsen i tidenden sp. 1126).

Forslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forhandling om udenrigsministerens redøgørelse af 22. november 1972.

(Redøgørelsen findes i tidenden sp. 1294).

Søgaard: Jeg vil gerne sige tak til udenrigsministeren for den redøgørelse, vi fik i går om konferencen angående sikkerhed og samarbejde i Europa.

Vi har jo op gennem årene haft adskillige drøftelser her i folketinget om vor sikkerhedspolitik, og vi har i disse diskussioner ofte oplevet en aversion imod vort medlemskab af den vestlige forsvarsalliance, en modstand, som nok nærmest gik ud på, at krig var en uafvendelig ting med denne alliances eksistens. På det seneste er det, ligesom tonen er blevet lidt mere modereret, hvilket vel må ses på baggrund af udviklingen og de klare kendsgerninger. I den virksomhed, som Danmark bl. a. påtog sig i forbindelse med vort medlemskab af NATO, var sigtet jo også en politik, som gik ud på stadig at støtte og selv tage initiativer til afspændingsmuligheder mellem øst og vest.

Vi er nu nået til en station på denne vej, nemlig den konference, som i går tog sin begyndelse i Helsingfors, hvor en række lande skal prøve at forberede en egentlig sikkerheds- og samarbejdskonference. Ikke bare Danmarks og andre enkeltstående landes initiativer har været medvirkende hertil. Selve det vestlige sikkerhedspolitiske samarbejde har her vist sin duelighed ved at være med til at låse dørene op for yderligere afspændingsmuligheder mellem øst og vest. Selv om det naturligvis ikke på nuværende tidspunkt er muligt at vurdere, hvor langt man kan komme i forbedringen af relationerne mellem de to områder, er dette, at

[Søgaard.]

man sætter sig til konferencebordet, i sig selv en udvikling af stor værdi, ikke mindst når man tænker tilbage på koldkrigsårene mellem øst og vest, år, som jo ikke ligger så forfærdelig langt bagud. Vi i socialdemokratiet hilser med tilfredshed denne udvikling.

Vi har i vores NATO-medlemskab hele tiden prøvet på at fastholde de to forudsætninger, der var afgørende for medlemskabet: dels det integrerede militære samarbejde, som gik ud på at skabe den bedst mulige militære sikkerhed for vort land og den dermed flydende bevægelsesfrihed, dels stadig at prøve at påvirke den ellers til tider stationære politiske situation mellem øst og vest. Det er naturligvis ikke et lille land givet at have de helt store påvirkningsmuligheder, men dette, at vi i NATO-samarbejdet stadig har kunnet fremføre synspunkter til fordel for skridt i afspændingsretning over for vore vestlige partnere, kan måske ikke måles, men kan dog have været en medvirkende årsag. Hvis vi havde stået udenfor, ville vi ikke have haft denne mulighed. Derfor må jeg konstatere og finder det rimeligt at konstatere, at den linie, der har været ført i vores udenrigspolitik, har været rigtig.

Skiftende regeringer herhjemme har sammen med mange andre vesteuropæiske lande på bilateral basis gennem de seneste år i samtaler med de østeuropæiske landes repræsentanter virket for den udvikling, der nu er i gang. Også de signaler, der har lydt op gennem årene fra de to militærblokke, Warszawa- og NATO-blokkens møder, har naturligvis gjort deres til, at en mere positiv udvikling i Europa er kommet i gang. Atomprøvestop, SALT-forhandlinger, Brandts udsoningspolitik i øst og generalaftalen med Østtyskland har været hovedhjørnestenene i dette værk. Men tilbage står, at også små lande har haft mulighed for at være med til at forme en politisk linje i den europæiske politik.

Selv om vi altså nu er nået frem til denne fase, hvor mulighederne for fremtidens europæiske samarbejde skal prøves, skal vi nok passe på ikke at overvurdere tingene fra starten. Der var jo oprindeligt kun tale om en sikkerhedskonference omfattende rent militære spørgsmål. Senere er dette udvidet til en konference om sikkerhed og samar-

bejde i Europa. Denne udvidelse har tilsyneladende vundet genklang alle steder, således at man på baggrund af de oplæg, der er fremsat på møderne i de to blokke, også kommer til at beskæftige sig med andre ting end de egentlig militærpolitiske, når planlægningen af dagsordenen påbegyndes.

På det samarbejdsområde kunne vi måske nok have en lang ønskeseddel. Også fordi det nok bliver her, de største muligheder umiddelbart kan drøftes, muligheder, som begge parter vil kunne have glæde af at udvikle. På dette område vil en fortsat udvikling af det handelsmæssige og økonomiske samarbejde samt snævrere teknologiske og videnskabelige forbindelser jo ikke bare skabe rent praktiske resultater, men også gøre landene snævrere forbundne på andre måder. Det er derfor af afgørende værdi, hvis dette kan placeres på den kommende tids møder landene imellem.

Men også andre former eksempelvis for menneskelige kontakter, stræben efter en friere tilstand mellem mennesker i øst og vest, kan vel helt naturligt udvikles gennem samarbejde på det kulturelle, informative og turistmæssige område. Her må man naturligvis være realistisk og vise den tilbageholdenhed, som er affødt af de to systemers forskellighed i politisk henseende.

Der kan være mange andre former for samarbejde, som man på det forberedende møde vil kunne tage op. Men i den prioritering, man vel også må foretage med hensyn til dagsordenens indhold, må det være i alles interesse, at et af denne tids problemer, miljøproblematikken, tages op snarest muligt. På dette område, hvor der jo allerede er taget skridt, først og fremmest i FN-regie, kan der måske nok tænkes opnået nogle resultater i en ikke alt for fjern fremtid. Her kan vi i den europæiske region måske som det første større geografiske område tage hele miljøproblemet op til en praktisk løsning.

Tilbage står så den sikkerhedsmæssige del af konferencen, hvor principperne om fredelig sameksistens i forholdet mellem staterne synes at være et nærliggende emne for en kommende dagsorden. Her må hele problemstillingen om styrkereduktionerne naturligvis sammen med de øvrige militært prægede problemer vel nok tage sin begyndelse blandt et mindre antal stater end dem, som i

[Søgaard.]

øjeblikket tilrettelægger konferencen. Det vil for det første være meget ømtålige problemer at beskæftige sig med, for det andet hænger de sammen med et helt kvart århundredes historie i Europa og alt, hvad dette har indeholdt på godt og ondt. Selv om vi på dette område kunne ønske os nogle hurtige resultater, er det netop her, vi må vente, at det vil tage længst tid. Vi må altså væbne os med tålmodighed, selv om denne del af konferencen efter planerne allerede skal begynde næste efterår.

Der har naturligvis både i NATO- og EF-regie været drøftelser af den kommende konference. Jeg vil gerne støtte ministeren i, at vi på samme måde som i en række andre relationer gør vort til, at denne konference ikke bliver et blok-til-blok møde, men at vi stadig forfølger det mål at nedbryde de unaturlige barrierer mellem Øst- og Vesteuropa. Hele verdens øjne hviler nu på det, der sker i Helsingfors. Europæiske generationer har gennem historien oplevet et Europa, der altid var i splid med sig selv, og som skabte krig og kriser med korte mellemrum. Vi kan ikke vide, med hvilket formål de enkelte lande eller grupper af lande kommer til denne konference, de østligt eller vestligt engagerede og de neutrale, men vi kan kun håbe på, at de høje principper om fredelig sameksistens, kontakter mellem mennesker, samarbejde inden for de flest mulige felter samt afbalanceret nedrustning vil være hovedmotiverne i deres medvirken, således at Europas blodige historie kan afløses af en lysere fremtid.

Knud Østergaard: Uden at gå den højtærede udenrigsminister for nær så kan jeg vist godt sige, at udenrigspolitik først og fremmest skabes af mennesker, skabes af det, der sker i mennesker og hos mennesker, af deres følelser, deres tanker, deres ønsker for fremtiden, deres måde at leve på i det samfund, de er i. Jeg tror, det er det helt fundamentale i udenrigspolitikken. Jeg tror også, det helt fundamentale er, at hvis disse spændinger bliver for stærke og for store, så man ikke kan nå målene, som man har som menneske, ja, da er det, man griber til voldelige midler, da er det, risikoen er til stede for et militært opgør, risikoen for væbnet konflikt.

Derfor er det helt naturligt, at indledningen til indledningen — som det jo er, det vi diskuterer i dag — finder sted på et tidspunkt, hvor Europa er ved at ordne det problem, der er den største krigsfare i Europa og har været det siden anden verdenskrig, det tyske spørgsmål. Så længe millioner af mennesker på begge sider af denne grænse ønskede en ændring af det bestående, ja, så var risikoen for en konfrontation til stede. Derfor kan mit parti — som socialdemokratiet og alle andre partier, tror jeg — kun være tilfreds med, at vi er nået derhen, hvor vi er i dag.

Må jeg føje til i den forbindelse — uden at jeg i øvrigt skal blande mig ind i andre landes valg og afstemninger — at jeg tror, det for at nå et resultat har været og vil være af stor betydning, at man fortsætter såvel i USA som i Vesttyskland den politiske linje, som har eksisteret i disse lande i de seneste år. Jeg må måske have lov til også at sige — stadig væk uden at blande mig ind i andre landes forhold — at jeg tror, mange i dette land efter de sidste valg i Tyskland er kommet til den overbevisning, at nu er dette land endelig vundet for demokratiet. Jeg har i hvert fald mødt det ofte i debatten, og jeg tror, at vi fremover kan diskutere Tysklandsspørgsmålet ud fra den kendsgerning, at demokratiet er kommet til Tyskland for at blive der.

Jeg takker ministeren for redegørelsen. Jeg har spekuleret lidt på motiverne for denne redegørelse. Jeg tror, vi er enige, men jeg vil gerne have den højtærede minister til at bekræfte det. Er motiverne ikke, at ministeren føler, det er naturligt at åbne en debat i befolkningen om det, som vi beskæftiger os med, og det, der ligger os på sinde? Jeg tror, det er nyttigt, at vi ikke har en bredere udenrigspolitisk drøftelse, men en drøftelse netop om dette konkrete emne, og fører denne drøftelse frem på en måde, så den danske befolkning kan følge med i det, der kommer til at ske i de kommende måneder og år. Jeg tror ikke, ministeren som motiv har haft, at nu var den hellige grav vel forvaret, nu kunne vi slå af på den politik, der har skabt sikkerhed og tryghed i vort land siden krigen, og det er kun for en ordens skyld, at jeg beder ministeren om at bekræfte, at der er overensstemmelse i vor opfattelse om denne ting.

[Knud Østergaard.]

Ministeren siger et sted i sin redegørelse, at konferencen indgår som brikker i et storpolitisk mønster. Hr. Søgaard var jo allerede inde derpå, og jeg behøver ikke nødvendigvis at trække de ting frem, som hr. Søgaard sagde om, hvor man andre steder beskæftiger sig med en tilsvarende fredelig udvikling, en måde at få os til at leve i trykthed på.

Danmark ønsker indflydelse, og Danmark skal også gøre sig gældende under forhandlingerne. Man har sagt, at det er 35 nationer og ikke blokke, der optræder. Det får mig til at gå ind på den tankegang, om vi nødvendigvis skal have vores eget standpunkt. Det drejer sig om en vurdering af udenrigspolitik, diplomatisk indflydelse. Hvornår sikrer vi danske interesser bedst? Gør vi det ved at gå vore egne veje til stadighed, eller gør vi det ved at samarbejde med de grupper af nationer, som vi i anden relation har forbindelse med og føler os knyttet til? Her er vi vel nok ved noget centralt i dansk udenrigspolitik. Jeg synes, der ligesom har været en tendens til, at vi til tider skulle have et eget standpunkt bare for at have et eget standpunkt. Jeg siger ikke, at vi ikke til tider kan bruge et eget standpunkt, men det må i hvert fald ikke være noget, som ødelægger den mulighed, vi har for at øve indflydelse. I det hele taget er spørgsmålet om Danmarks indflydelse vel nok afhængig af den tillid, som man nærer til os som nation, som man nærer til os som troværdigt medlem, enten af vores NATO-alliance eller af det økonomiske europæiske system, som vi nu har indskibet os i. Jeg beder altså udenrigsministeren om at have disse ting for øje.

Når jeg trækker det frem, er det, fordi jeg kan se ligesom en nuance i vor stilling til dagsordensforslaget i forhold til, hvad vi har diskuteret tidligere. Det springende punkt er jo det sted, hvor der står, at det fra vestlig side er afgørende med friere bevægelser for mennesker, ideer og oplysninger tværs over landegrænserne. Sådan som udenrigsministeren redegør for det her, er det, ligesom der er sket en forandring af ordlyden. Vi er her ved noget helt centralt. Jeg bed mærke i i aftes, da jeg overværede „Horisont“-udsendelsen i fjernsynet, at ambassadør Melvin fra Helsingfors sagde noget i retning af, at Danmark og Frankrig lå nær

hinanden i synspunkter. Da ministeren i hvert fald ikke hidtil har oplyst noget i den retning, vil jeg gerne spørge, om der er difference i opfattelsen mellem de ni lande, som var til forhandling, forud for konferencens begyndelse i Helsingfors.

Jeg sagde udtrykkeligt, at det var det afgørende, dette med den friere bevægelighed af mennesker, ideer og informationer. Det hænger sammen med den definition af udenrigspolitik, jeg indledningsvis prøvede på at give, altså at det, der sker i menneskene, er det afgørende, deres livsmåde og livstro. Skal vi i de demokratiske lande tro på en udsoning på et eller andet tidspunkt, så må vi kræve for at få denne tro bekræftet, at andre mennesker kommer til at få de samme frihedsmuligheder, som vi har. De samme krav, som vi stiller for at kunne samarbejde med Grækenland, med Portugal, med Spanien, må vi også kunne stille over for totalitære stater af anden karakter.

Jeg ved godt, at vi indgår i realistiske forhandlinger, der betyder en optøning og en gradvis udvikling i en eller anden retning, men vores endemål, hvis vi skal tro på en kommende fredelig tilstand, hvor skellene er nedbrudt, må være udbredelsen af disse menneskerettigheder også til de lande, som ligger på den anden side af det, vi i dag kalder for jerntæppet. Derfor er det ikke uden grund, at konservative studenter på vort landsråd trak disse ting frem og fik vedtaget en resolution — en resolution, som jeg har været forpligtet til at videregive til udenrigsministeren, for at han — og det vil jeg bede om at ministeren vil svare på her — kan medinddrage disse synspunkter, som vi mener er afgørende for, hvor langt man i det lange løb kan nå.

Jeg kan altså godkende den redegørelse, som udenrigsministeren har afgivet. Jeg har stillet nogle direkte spørgsmål til ministeren, og jeg beder altså om at få svar derpå, men er tilfreds med tone og indhold i redegørelsen.

Poul Hartling: Dagen i går, den 22. november 1972, var såvist en vigtig dato. Det var dagen, da arbejdet med det, som oprindeligt hed Den europæiske Sikkerhedskonference, gik ind i den sidste forberedende fase inden selve konferencen.

Denne sikkerhedskonference, som vi har

[Poul Hartling.]

talt om igen og igen på snevevis af bilaterale og multilaterale møder, har undervejs gennem de lange og trange drøftelser fået navneforandring fra Den europæiske Sikkerhedskonference til Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa. Ikke europæisk, fordi det blev fastslået, at andre end europæiske lande skulle deltage, ikke blot sikkerhed, fordi man enedes om, at vægten i lige så høj grad skulle lægges på samarbejdet mellem landene.

Det var altså ikke konferencen selv, der begyndte i går, det var de indledende konsultationer mellem de 34 landes udsendte diplomater. Man skal i de kommende møder i Helsingfors tale om, hvad man skal tale om på selve konferencen. Denne fremgangsmåde er i god overensstemmelse med det krav, som vi og mange andre bestandig har hægtet på al debat om en sikkerhedskonference, nemlig kravet om, at den skulle være velforberedt. Hvor ofte har vi ikke sagt, at en konference, der blev en fiasko, var værre end slet ingen konference. Vel forberedt og med en rimelig udsigt til resultat måtte konferencen være, før man satte sig sammen. Hvis de to krav nu kan opfyldes, ser det ud til, at man kan holde Konferencen om Europas Sikkerhed og Samarbejde, når det bliver sommer 1973.

Forhistorien er ikke uinteressant, den vidner om, hvilken tålmodighed der skal til, når man skal bygge bro mellem staterne over dybe kløfter af mistro og misforståelser og modsætninger. Den vidner også om, hvad diplomatisk dygtighed og omhu kan nå af resultater. Communiquerer er normalt ikke morsom læsning, og de omhyggeligt tilfillede kommuniquerer, som er udsendt fra østlige og vestlige udenrigsministermøder igennem årene, danner bestemt ingen undtagelse. Det er ikke den slags, der bliver forsidestof. Men når vi nu gør lidt status, inden næste fase i processen begynder, så er det alligevel interessant at se, hvor omhyggeligt man har opbygget det fundament, som måtte bringes

til veje, før man kunne tage fat på den konferencen, som begyndte i går.

Forhistorien er også et vidnesbyrd om, at resultater når man først den dag, da de modstridende interesser kan forløbe parallelt. Øst og vest har stadig modsatte opfattelser af mange forhold, men vi er nået et punkt i udviklingen, da de to parter parallelt ser deres fordel i at sætte sig ved dette store forhandlingsbord.

Forhistorien begynder naturligvis med anden verdenskrig, den handler om det Europa, der var plaget af den kolde krigs foreteelser, med Berlinkriser og -blokader, med dyb skepsis og mistro imellem øst og vest.

Sikkerhedskonferencen blev først nævnt fra østlig side som et middel til eventuelt at holde Vesttyskland ude af den vestlige alliance. Derfor blev sikkerhedskonferencen også længe på vestligt hold opfattet som et sovjetmiddel til at sikre status quo i Europa. Det var en almindelig vestlig tankegang, at en sikkerhedskonference var en østlig idé, som kun kunne fremme østlige formål, og derfor blev tanken gemt hen eller ikke taget op fra 1954 til hen i 1960erne.

At den blev genoplivet og nu synes at kunne føres ud i livet hænger sammen med mange momenter, fremfor alt naturligvis tilnærmelsen mellem USA og Sovjetunionen, som vi ser den i de såkaldte SALT-forhandlinger og i Nixons besøg i Moskva. Dernæst den østpolitik, som den tyske Brandt-Scheel-regering har ført. Ikke blot de store lande, som naturligvis har haft den største indflydelse og det afgørende ord at sige, men også de mindre europæiske lande har ydet deres bidrag. I dansk udenrigspolitik har tanken om en konference om europæisk sikkerhed været ført frem på positiv måde siden NATO-ministermødet i foråret 1966. Da VKR-regeringen trådte til, fulgte vi linjen op. Der er på dette område ingen modsætning imellem de partier, der har været direkte ansvarlige for dansk udenrigspolitik.

[Poul Hartling.]

Betingelserne for overhovedet at gå ind på tanken om en konference var som nævnt, at det skulle være en velforberedt konference med udsigt til resultat, og det kunne længe nok forstås som en pæn måde at sige på, at der aldrig blev bukser af det skind. Men efterhånden opstillede de vestlige lande mere bestemte betingelser, og selv om der i perioder ingen fremskridt skete, og selv om der kom tydelige tilbageslag, som f. eks. interventionen i Tjsekoslovakiet i august 1968, så betød selve udformningen af bestemte betingelser dog en udrakt hånd, for det var jo klart, at når så betingelserne var opfyldt, fangede bordet.

Et af problemerne var deltagerkredsen. NATO-ministrerne stillede som klar betingelse, at alle NATO-lande, altså også USA og Canada, skulle være med. Østlandene sagde, at Østtyskland skulle deltage på lige fod, og var i øvrigt længe af den opfattelse, at der ikke var grund til at have lande uden for Europa med, når man skulle drøfte europæiske forhold. Længe kom man ikke af stedet. Man talte i communicateer om, at alle interesserede lande skulle være med, og så kunne jo hver tænke sit derved og lægge sin fortolkning deri. I 1969 kom man et lille skridt længere. Under mit officielle besøg i Moskva lige forud for NATO-ministerrødet i december 1969 fik vi en formulering med i communicateet, der betød, at Sovjetunionen erklærede sig indforstået med, at USA og Canada kunne regnes med i deltagerkredsen. Fra nu af talte man direkte i communicateerne om en konference, og gennem 1969, 1970, 1971 og 1972 kan man ved de halvårslige NATO-ministerrøder skridt for skridt konstatere, hvordan problemerne om en eventuel conferences procedure, dagsorden, forudsætninger osv. mere og mere udkrystalliserer sig. Betingelserne om et gunstigt klima blev konkretiseret i et krav om et resultat af Berlinforhandlingerne, dels ud fra den logik, at hvis man ingen vegne kunne komme i et sådant spørgsmål, ville det være omsonst at mødes om mere omfattende europæiske problemer, dels ud fra et ønske om at bruge konferencetanken til at fremme de tunge og træge Berlinforhandlinger. Året 1970 blev et vigtigt år med de to magtalfaldserklæringer mellem Vesttysk-

land og henholdsvis Sovjetunionen og Polen. Fra da stod det klart, at der var en reel mulighed for at komme videre.

Forhistoriens minutiøse formuleringsarbejde har naturligvis på mange måder ført til de mulighedsbetingelser, der nu gælder for konferencen. Den procedure, man nu samler sig om, og de dagsordenspunkter, der er opstillet, er i virkeligheden til en vis grad givne, og jeg skal ikke kommentere dem i enkeltheder. Venstre tager udenrigsministerens redegørelse til efterretning. Danmark har gennem årene ydet sit bidrag til det net af forudsætninger og formuleringer, der nu forhåbentlig kan bære en konference eller en række af konferencer, og vi ønsker ministeren og hans dygtige embedsmænd og den danske delegation lykke til at kunne medvirke til et godt resultat.

Kun én eller to ting vil jeg sætte en streg under. De dagsordenspunkter, der drejer sig om principperne for forholdet mellem staterne og den frie bevægelighed, må være af største vigtighed for os. Jeg holder de to ting sammen, vel vidende at de formuleres under forskellige dagsordenspunkter og også formuleres lidt forskelligt undertiden. Jeg gør det, fordi grundtanken er den samme, nemlig at vi arbejder på at udrydde mistro og misforståelser mellem stater, men det vil jo også sige mellem mennesker. En sikkerhedskonference eller en konference om sikkerhed og samarbejde har jo ingen værdi i sig selv, men har kun værdi, hvis den er et symbol på eller et udtryk for, at vi er kommet hinanden nærmere i Europa efter krigens had og hævntanker. Konferencen er kun noget værd, hvis den kan blive et redskab til en bedre og friere menneskelig kontakt.

Østlandene ser med stor skepsis på forslag, der drejer sig om friere samkvem. De frygter den slags ud fra deres samfundsopfattelse. Jeg skal derfor ikke afvise, at det nok vil være realistisk også her at betjene sig af den metode, der hedder skridt for skridt. Men det skal være sagt, at vi også som liberale, frihedselskende folk lægger den største vægt på denne side af konferencens arbejde. Det er noget uopgiveligt for os i vort samfundssyn, og derfor er det venstres, men jeg tror alle de store partiers stærke henstilling til regeringen at gøre, hvad den kan, for at vi kan nå frem på disse punkter imod friere

[Paul Hartling.]

samkvem og bedre kontakter i Europa. Gør vi ikke det, bliver ord som sikkerhed og samarbejde kun tomme ord.

Danmark er placeret geografisk således, at vi er de nærmeste naboer til de to Tyskland, og grænsen mellem øst og vest går lige syd for vort område. Derfor kommer øst-vestproblemerne os ved så meget som noget andet udenrigspolitisk problem. Vi har en førstehåndsinteresse i, at naboens hus ikke brænder, for i så fald er vort eget hus i fare. Derfor har vi også en direkte interesse i og et varmt ønske om godt nabo-skab. Kan den række af konferencer om sikkerhed og samarbejde, der nu forberedes i Helsingfors, fremme et friere og mere menneskeligt samkvem, har den været alle anstrengelserne værd.

Svend Haugaard: Idet jeg takker for redegørelsen, kan jeg straks sige, at det radikale venstre er enig i de betragtninger, den indeholder, også og ikke mindst i, at vi her står over for et afgørende punkt i efterkrigstidens europæiske udvikling. Og vi synes nok, at vi på denne måde står i en meget lykkelig situation, der har mulighed for at indeholde den endelige afslutning på den kolde krig, der har redet os som en mare igennem mange, mange år.

Vi er også enige i, at en mislykket konference er værre end ingen konference, og at den derfor skal være vel og godt forberedt, men på den anden side er der nu gået så mange positive og vellykkede initiativer forud, at man nu kan regne med, at det skal være muligt at få et godt resultat.

Der har været lang vej hertil fra 1954 med det første udspil, da Tyskland skulle være medlem af NATO og der kom et udspil fra russisk side, over Polen i 1964-65 og det finske initiativ i 1970 og så til nu, hvor den forberedende konference er påbegyndt. Det har været de små skridts vej. Der har været en række positive initiativer; jeg kan nævne aftalen om det ydre rum, atomprøvestop-pet, telefonen mellem Washington og Moskva osv., alt sammen noget, der i sig selv måske synes småt, men som har været skridt til at skabe større tillid, den nødvendige tillid. Hvert lille skridt har haft værdi, også de skridt, som er taget på grundlag af små landes indsats som Norges og Danmarks.

Nu da vi er fremme foran denne konference, kan man vælge enten at beklage, at det har været så længe undervejs, og at det har været så farligt, eller at glæde sig over, at vi trods alt er kommet så langt, som vi er, og jeg gerne vil have lov til at lægge mest vægt på det sidste, naturligvis. Men jeg kan ikke undlade at komme med en enkelt bemærkning om — og svaret derfor mener jeg i høj grad ligger på begge sider — at man har været mistænksom til det urimelige, man har været skeptisk til det urimelige, man har lyttet for meget til militære rådgivere, som måske forståeligt nok ud fra deres indstilling har været angst for at svække det militære beredskab, hvis man var for optimistisk med hensyn til bedømmelsen af situationen. Også det har jo været noget, vi har mærket inden for NATOs militærkreds. Som helhed synes jeg, man må sige, at begge parter har vist for stor mistænksomhed, og at begge i henseende til aggressive hensigter har vist sig bedre end det rygtes, de havde opnået hos den anden part, og det er da kun godt, at det er sådan, som jeg her sidst nævner.

Når vi alligevel er nået frem, mener jeg, vi må anerkende dels det polske, dels det finske initiativ samt alle de små skridt, der er gjort før og efter, og især ét meget stort skridt, nemlig Willy Brandts indsats igennem de sidste 2-3 år. I samme forbindelse kan jeg ikke lade være med at udtrykke glæde over valgresultatet i Tyskland i søndags, både fordi der til en videre indsats i afspændingen er brug for en Brandt-Scheel-kombination, og fordi vi må tage valgresultatet i Vesttyskland som et udtryk for, at ikke mindst den tyske ungdom har forladt den gamle tyske nationalisme til fordel for en vilje til europæisk samarbejde; det synes jeg nok er noget meget lykkeligt.

Jeg mener også, det er godt, at Vesttyskland nu er gået ind for, at Østtyskland skulle være medlem af UNESCO, den første FN-medlemsorganisation, de blev medlem af; det er allerede sket i tirsdags. Vi kan håbe på, at man i løbet af 1973 får lov til at se begge Tysklande som selvstændige medlemmer i FN. Det vil være et yderligere led i afspændingen.

Jeg vil gerne i fortsættelse heraf sige, at vi finder det rigtigt, at dette efter de nordiske statsministres beslutning om en norma-

[Svend Haugaard.]

lisering af forholdet til DDR følges op snarest.

Hvad angår deltagelse i konferencen har der mig bekendt været følere fra arabiske landes side om deltagelse. Jeg tror, jeg er enig med udenrigsministeren, når jeg siger, at det ville være helt forkert at bringe de mellemøstlige problemer ind på dette sted. Det samme mener jeg gælder med hensyn til organisationers deltagelse som f. eks. EF, som jeg ikke mener hører hjemme her. Skal de med som rådgivere af en eller anden art, både de, UNESCO og andre, må det være så langt ude i kulissen som overhovedet muligt.

Med hensyn til dagsordenen er vi enige i, at den skal have en præcis udformning, og vi er enige i de af ministeren nævnte emmer. Jeg mener, der er grund til at understrege, at der er tale om en sikkerheds- og samarbejdskonference, og der ligger en lang række af muligheder i et fredeligt samarbejde inden for handel, teknik, videnskab, kultur, turisme osv., som kan åbne vej for den forståelse og den tillid, som er en forudsætning for, at man på begge sider efterhånden kan forstå, at det militære magtapparat ikke længere er nødvendigt. Det samme gælder i høj grad med hensyn til miljøproblemer. Man kan imødesee, at der nu kan tages fat på et så vanskeligt spørgsmål som bekæmpelsen af Østersøens forurening.

Jeg er enig i, at vi skal være realistiske, og selv om vi kan håbe på, at vi i 1973 står over for, at man gensidigt giver løfte om at afstå fra magtanvendelse, er der et godt stykke igen, før man giver afkald på selve magtapparaterne og går over til almindelig nedrustning. Jeg mener derfor, man bør overveje, hvordan man kan få det til at fortsætte, overveje, om det vil være rigtigt at forme et permanent organ af en eller anden art, som på vegne af de neutrale og de to militære pagters lande — og jeg vil gerne understrege, at jeg er enig med ministeren i, at der skal ikke være tale om blok mod blok i denne forbindelse — kan tage initiativ til fortsat nedrustningsdrøftelse og måske samtidig være voldgifts- og mæglingsorgan, som kan sikre, at man virkelig afstår fra voldsanvendelse og i stedet bilægger konflikter ad fredelig vej. Måske kunne

de også påse, at de beslutninger, man træffer, føres ud i praksis.

På den anden side vil jeg også gerne understrege, at vi skal ikke glemme den globale forbindelse, og vi må ikke tilsidesætte De Forenede Nationer. Hvis man derfor når frem til, at det vil være rigtigt med et sådant permanent organ, bør man vel overveje, om det ikke skulle være en europæisk FN-afdeling på en sådan måde, at man har den direkte kontakt til De Forenede Nationer. Det vil måske også på den måde være lettere senere at bringe andre nationer, som kan blive interesseret i deltagelse, ind i forhandlingerne.

På den endelige dagsorden vil der jo nok komme en diskussion om et meget følsomt spørgsmål; hr. Poul Hartling nævnedet det, og jeg er enig i hr. Poul Hartlings betragtninger herom. Det er spørgsmålet om det enkelte menneskes ret til fri bevægelighed. For os er det en ganske selvfølgelig menneskeret, men sådan er det jo desværre ikke i en række af de lande, der deltager i konferencen, hverken med hensyn til andres indrejse til landene eller — og da især ikke — med hensyn til egne borgeres ret til udrejse. Det er, så vidt vi har kunnet konstatere i de delegationer, vi har været sammen med, kun de udvalgte, der får lov til at rejse.

Hvor meget vi end kan føle af uret herved, er jeg enig med hr. Poul Hartling i, at vi bør gå forholdsvis lempeligt til værks. Det bør i hvert fald ikke være noget, som en enig dagsorden kan strande på. Det vigtigste er i første omgang, at vi får aftaler om ikke-vold og får aftaler om, hvordan vi kan følge det op med militære nedskæringer, samt hvordan vi kan udnytte alle fredelige samarbejds muligheder som foreslået også af udenrigsministeren, og endvidere hvordan vi kan bane vej netop her igennem disse ting til den tillid og det moralske ansvar som nok er en forudsætning for, at vi kan komme længere med hensyn til den enkelte borgers frie bevægelighed i de lande, hvor man nu ikke har den. Det er sikkert også en forudsætning for, at stater, som er strategisk i klemme, f. eks. Tjcekoslovakiet, Ungarn og andre, får mulighed for i højere grad at forme deres egen politik.

Som helhed vil vi gerne udtrykke vor

[Svend Haugaard.]

store glæde over, at man er nået så langt og giver det radikale venstres støtte til alle bestræbelser for en videregående afspænding, for et videregående samarbejde på alle områder og snarest mulig og stærkest mulig reduktion af de militære styrker.

Gert Petersen: Dette er en af de situationer, hvor jeg også fra vort partis side — det er en lidt usædvanlig situation, når det drejer sig om udenrigspolitik — kan udtrykke tilfredshed med det arbejde, som er gjort både af denne regering og af den forrige regering.

Jeg har den opfattelse, at netop Danmark i de forskellige internationale konciler, hvor man har mødtes — selv om nogle af de drøftelser, der foregår inden for NATO, er så hemmelighedsfulde, som om det var i Kreml eller i Vatikanets kældre, de fandt sted — har været ét af de lande, som også inden for NATO har trukket det tunge læs for at stemme de vestlige magter mildere over for tanken om en europæisk sikkerhedskonference. Det synes jeg er udmærket; jeg mener, at det har været og er en nødvendighed for at komme videre med en stabilisering af situationen i Europa, at en sådan konference bliver afholdt.

Det er jo ingen hemmelighed trods alt hemmelighedskræmmeri, som også den forrige taler var inde på det, at der har været megen mistænksomhed at overvinde, der har utvivlsomt også været megen mistænksomhed østpå; selv om det dog er Øststaterne, som siden 1966 temmelig konsistent har fremført tanken om en sikkerhedskonference, har der nok alligevel været og har kunnet spores af og til en lidt svigtende interesse også derovre for tanken, men dér, hvor vi befinder os, altså på den vestlige side, tror jeg nok, man må sige, at der igennem mange år har været en meget skeptisk og i og for sig afvisende holdning blandt en række af de vestlige stormagter.

Det er altså ændret nu, men derfor skal man ikke tro, at den hellige grav er vel forvaret. Når jeg hører på denne debat og hører ordførerne for de forskellige partier, hvad enten det er fra socialdemokratiet eller de borgerlige partier, så føler jeg mig — og det er da en god ting — hensat til en helt anden verden, end da jeg i januar måned

overværede debatten om det samme spørgsmål i Europarådets konsultative forsamling, som består af parlamentariske repræsentanter for de vesteuropæiske lande, både dem i fællesmarkedet og dem udenfor. Det var helt andre toner, der lød dér, i hvert fald fra en gruppe på op mod halvdelen af forsamlingen, og som udgjorde et flertal blandt talerne; det var en dyb skepsis over for selve tanken om en sikkerhedskonference, som kom til orde, megen tale om, at denne sikkerhedskonference var et russisk trick for at hindre det vesteuropæiske samarbejde, en afvisende holdning til selve konferencen. Man kan nok sige, at stemningen er anderledes i denne sal. Det er udmærket, men det hører med i billedet, at mens den kolde krigs toner stort set er forstummet herhjemme i almindelighed og i særdeleshed her i folketinget, så skal vi lige gøre os klart, at disse toner stadig væk høres ude i Europa, de høres i en række andre vesteuropæiske lande, og jeg tror, at i det kor af vesteuropæiske lande har Danmark en mission for at give den tone indpas, som er vores, og som adskiller sig fordelagtigt i en afspændingsvenlig og en mere realistisk retning fra en række af de toner, vi i øvrigt hører i Vesteuropa.

Det er åbenbart, at der forud for den situation, vi nu er kommet til, og som vi kom til i går med åbningen af de forberedende drøftelser med henblik på sikkerhedskonferencen, er gået en omfattende udvikling. Det gælder verdenspolitisk med SALT-aftalerne mellem USA og Sovjetunionen — og SALT-aftalerne er jo ikke de eneste, det var jo et helt kompleks af aftaler, der blev indgået under den amerikanske præsidents besøg i Moskva. Man har i den forbindelse genkaldt sig et navn som Metternich, man har endda udnævnt den amerikanske professor Kissinger til at være den moderne Metternich. Og ihvorvel min sympati for Kissinger og den politik, han står for, kan være på et meget lille sted, vil jeg dog sige, at jeg ikke kan opfatte det som en ubetinget skælden ud, for jeg tror, at skal vi nå frem til en afspænding, skal vi nå frem til de friere forhold, også når det drejer sig om bevægelser over grænserne osv., som der er talt om her, så er forudsætningen, at freden bliver betrygget, så er forudsætningen, at utrygheden bliver overvundet, og jeg tror, at

[Gert Petersen.]

SALT-aftalerne har bidraget sammen med de øvrige aftaler til, at megen utryghed i forholdet mellem Sovjetunionen og USA er blevet fjernet, uden at det af den grund er kommet til friere bevægelser. Men jeg tror samtidig, at det, at megen utryghed er blevet fjernet, er forudsætningen for, at det på et senere tidspunkt kan komme til friere bevægelser. Derfor er det min opfattelse, at spørgsmålet om sikkerhed stadig væk bør have en meget, meget høj prioritet i den konference, som formodentlig bliver afholdt engang i 1973.

Der er også gået forandringer i Europa forud for konferencen, og det er jo ved skæbnens ironi netop nogle af de forandringer, som jeg i og for sig tror man østfra havde håbet konferencen kunne få sat i gang, nemlig en normalisering af forholdet mellem de to tyske stater, en anerkendelse af grænserne i Europa osv. Det er altså sket nu, og det er for så vidt et tilbagelagt stadium; på den anden side er det nok noget, som er med til at skabe forhåbninger til denne konference, ud over hvad man kunne have haft, hvis den var blevet afholdt, før hele denne udvikling satte ind.

Må jeg dernæst sige, at jeg er meget uenig med både udenrigsministeren og de andre ordførere — og jeg tror først og fremmest, det var ordførerne for de konservative og venstre — som påberåber sig det vestlige samarbejde, sådan hedder det jo nu — man mener NATOs fortjenester — vedrørende denne afspænding i Europa. Ja men den afspænding i Europa, som betyder fastlæggelse af grænsernes ukrænkelighed, anerkendelse af DDR, er da gennemført på trods af NATO, på trods af alt, hvad NATO stod for, og på trods af alt, hvad NATO blev dannet for at gennemføre. Der er noget, der hedder Parisaftalerne, de blev indgået i 1954. De blev indgået under NATOs auspicer, og dette ting gav dem sin fulde og varmhjertede tilslutning. Parisaftalerne var rygraden i NATOs Europapolitik og i Vesttysklands Europapolitik indtil for ganske få år siden, ja, der er aldrig blevet truffet nogen officiel, formel beslutning om, at nu gælder de ikke længere. Og netop Parisaftalerne udsagde, at Forbundsrepublikken alene havde krav på at repræsentere hele Tyskland, at

Oder-Neissegrænsen ikke kunne fastlægges endeligt — og så var det ikke sikkert, den ville få den form — før ved en almindelig fredskonference. Og på begge disse punkter har Brandt-regeringen i og for sig brudt Parisaftalerne, man har opgivet kravet om Vesttysklands monopol på alene at repræsentere hele Tyskland, man har anerkendt Oder-Neissegrænsens ukrænkelighed, man har optaget normale naboforbindelser på FN-chartas grundlag med DDR, altså helt i modstrid med de Parisaftaler, som man havde indgået, og som netop var udtryk for NATO-politikken.

Bevar mig da vel, efter at der var gået et års tid, efter at Brandt var kommet til magten, har NATO ikke lagt, så vidt jeg kan bedømme det, voldsomme hindringer i vejen for den Brandske politik, men man skal ikke komme og hævde, at dette er NATO-politikken, som har sejret. Nej tværtimod, det er NATO-politikken, som har lidt sit største nederlag, det er NATO-politikkens udgangspunkt, som det blev formuleret i 1954, da Vesttyskland blev optaget i NATO, som nu er blevet dementeret, som er blevet kaldt tilbage, som ikke længere eksisterer. Det er sandheden om den sag.

Hvad angår konferencens formål, kan jeg være enig i meget af det, udenrigsministeren siger, men jeg savner i nogen grad en erklæring, som den nuværende regering og, hvis jeg ikke husker meget forkert, også den tidligere regering fra tid til anden fremsatte, nemlig at det langsigtede mål for dansk udenrigspolitik i Europa måtte være at skabe en basis for ophævelse af begge blok-dannelser, for fjernelse af blokpolitikken, den militære og politiske blokpolitik i Europa. Jeg håber ikke, at fraværet af en sådan udtalelse i udenrigsministerens redegørelse betyder, at man har opgivet den linje, som jeg synes er en rigtig linje.

Jeg mener, at konferencens hovedformål netop må være på længere sigt at bane vej for at overvinde utrygheden og dermed skabe basis for ophævelse af begge militære og politiske blokdannelser.

Dernæst vil jeg sige et par ord om dagsordenen, som den foreslås fra dansk side, og som den foreslås fra østlig side.

Jeg synes nok, at der gennem det sidste par år med de forhandlinger, der er sket, de

[Gert Petersen.]

communiquer, som er udsendt både østfra og vestfra, er sket en betydelig tilnærmelse, hvad angår forslag til dagsordener.

Nu foreslår man vestfra — og jeg kan jo godt sige vestfra, for det danske forslag følger ret nøje, så vidt jeg har forstået, det, man er blevet enig om i NATO, jfr. de communiquer, der er udsendt fra NATOs side — altså, det vestlige forslag sætter først spørgsmålet om sikkerhed, især politisk forstået, i noget mindre grad også militært. Her finder man i Warszawapagtens erklæring fra Pragmødet i januar 1972 — den vigtigste og seneste af disse erklæring — et punkt vedrørende en fastslåen af grænsernes ukrænkelighed, en erklæring om, at de europæiske stater ikke vil angribe hinanden, ikke vil bruge vold mod hinanden, som jeg nok synes er en parallel til det punkt, der er opstillet fra vestlig side, og hvad den militære sikkerhed angår, udmærker Prag-erklæringen sig også ved et punkt, som går på at drøfte rustningsbegrænsninger.

Endvidere er der spørgsmålet om økonomisk-teknisk samarbejde, som nævnes vestfra, og hertil svarer ret nøje et punkt i Prag-erklæringen om fælles udnyttelse af råstofreserver og af det industrielle potentiel. Miljøproblemet er ikke rigtig berørt østfra, det er der derimod lagt meget stærk vægt på vestfra, og det synes jeg kun er rimeligt.

Så er der spørgsmålet om de friere bevægelser over grænserne. Her går man østfra i Prag-erklæringen ikke længere end til at tale om gensidige kulturelle, kunstneriske osv. kontakter, men jeg mener, at der her alligevel må være et berøringspunkt, på basis af hvilket man kan udarbejde et dagsordenspunkt. Som jeg tidligere har sagt det, tror jeg, det er vigtigt, at man gør sig klart, at her er det nødvendigt at gå skridtvis frem, her vil en ultimativ politik kunne få meget alvorlige følger for det andet hovedformål med konferencen, nemlig at betrygge sikkerheden i Europa.

Fra dansk side er man i tvivl om det permanente organ, som foreslås oprettet i Prag-erklæringen. Jeg synes, det permanente organ er en ganske god idé, for hvad betyder det? Det betyder, at man accepterer, at vi ikke klarer problemerne med én sikkerhedskonference — og det er der vist ingen der tror på — men at man indstiller sig på

en række af sådanne europæiske konferencer med deltagelse fra Canada og USA i de kommende år, og at man har et permanent organ til hele tiden at forberede den næste konference. Det tror jeg vil være en nødvendighed, hvis man skal gøre det.

Jeg mener, at der må være stor mulighed for at opnå enighed om dagsordenen. Jeg opfordrer den danske regering til under de forhandlinger, som kommer, at udvise den nødvendige smidighed. Det er ikke tiden, og stedet er ikke inde til ultimative holdninger. Jeg er tilfreds med, at man siger, man ikke vil føre en blok-til-blok-linje, og det er da muligt, at alle de forhandlinger og engagementer, man er med i, både inden for EF, NATO og Norden, når man skal samkøre sig med så mange, vil give anledning til så meget slør i rattet, at Danmark slet ikke kan føre en blok-til-blok-politik. Det skal jeg ikke beklage, selv om jeg nok ser med nogen mistænksomhed på de forhandlinger, man nu også er begyndt at føre inden for EF vedrørende det spørgsmål.

Hovedformålet for konferencen er altså efter min opfattelse at bidrage til at sikre stabiliteten og trygheden i Europa; så tror jeg, mange andre ting vil følge efter også vedrørende de friere bevægelser osv. Derfor — og det ligger i forlængelse deraf — må det også være et formål for konferencen at sikre, at arbejdet kan fortsætte, gerne, ja, helst, i form af flere konferencer, hvortil et permanent organ efter min opfattelse vil være nødvendigt.

(Kort bemærkning).

Poul Hartling: Det ærede medlem hr. Gert Petersen begyndte jo så fredeligt, men det varede ikke længe, før ulven kom ud af fårehammen, og den kunne tilfredshed med, hvad vi nu er kommet til, blev til et angreb på NATO.

Det fører mig til at gøre to bemærkninger. Den ene er, at når hr. Gert Petersen siger, at Brandt har brudt med NATO-politikken, idet han fører sin Østpolitik, så vil jeg dog gøre opmærksom på, at Willy Brandt selv har sagt, at han kun har kunnet føre sin Østpolitik ud fra sit faste standpunkt i EF og NATO. Dette til belysning af holdet i det angreb.

Den anden bemærkning er, at hr. Gert

[Poul Hartling.]

Petersen jo ser på tingene gennem de briller, som han nu engang er forsynet med, og de forvrider jo kendsgerningerne lidt for ham. Det minutiøse forarbejde, som NATO har udført for denne konference, kan ikke sådan med en håndbevægelse fejes til side. Vi har i NATO gjort det muligt, at vi nu kan komme videre. Realiteten er, at konferencen nu kommer i gang. Realiteten er, at dette ikke kunne ske uden det omhyggelige forarbejde, som NATO har udført. Man kunne måske endda vove at påstå, at NATO-samarbejdet har forberedt konferencen grundigere og ivrigere, end Østlandene har præsteret det.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen: Det kan gøres kort. Hr. Poul Hartling mener ikke, at Brandt i realiteten har brudt med NATO. Så vil jeg godt spørge hr. Poul Hartling: hvornår har NATO tilbagekaldt de Parisaftaler, som jeg talte om? Hvornår er de tilbagekaldt? Jeg har ikke læst om det. Måske har hr. Poul Hartling læst om det.

Dernæst: NATOs minutiøse forarbejde — det er da højst tænkeligt. Jeg tvivler ikke om, at det er blevet drøftet meget minutiøst i NATO, og jeg beklager da meget, hvis jeg har tillagt både den forrige og den nuværende regering for megen ære. Jeg troede, at Danmark havde indlagt sig fortjeneste inden for NATO ved at være et af de lande, som gik stærkt ind for denne konference og overvandt nogen, skal vi sige træghed hos andre. Men bevar mig vel, jeg kan da godt tage den ros tilbage, hvis det er nødvendigt, hvis den er urigtig.

Udenrigsministeren (K. B. Andersen): Under den foregående sag på dagsordenen, jeg tror, det var hr. Gert Petersen, der beklagede lidt, at de fredelige emner samlede lidt mindre interesse end de mere militante situationer. Jeg er da glad for, at vi i forretningsordenen har en bestemmelse om, at halvdelen skal være til stede ved afstemninger, og om, at der ikke kan foretages beslutninger i denne sag; ellers kunne regeringen være væltet ved debattens begyndelse med 5 stemmer mod 3, men det skete altså ikke, og det er jeg glad for.

Jeg vil gerne meget stærkt tilslutte mig det, som hr. Søgaard næsten lod hele sin tale handle om — dette mener jeg som noget positivt, fordi jeg synes, det er noget helt afgørende, og det var det samme, som hr. Gert Petersen sluttede debatten med, men unægtelig med det modsatte synspunkt — nemlig at NATOs opgave, det vestlige sikkerhedssystems opgave, har haft den dobbelte funktion af sikkerhed og afspænding. Jeg synes, det er helt nødvendigt at få det slået fast i en debat som denne, og jeg synes, det er godt at få det sagt så stærkt, som hr. Søgaard gjorde det her i dag ved debattens begyndelse.

Dernæst vil jeg gerne prøve at svare på nogle af de spørgsmål, hr. Knud Østergaard stillede mig. Jeg vil gerne sige til indledning, selv om jeg ikke skal forsøge at takke på vegne af den kommende tyske regering, at når hr. Knud Østergaard ud fra sit politiske standpunkt ligesom tolker valget derhen, at nu er Tyskland endelig vundet for demokratiet, så siger det ikke alene noget om tysk demokrati, det siger også noget om dansk demokrati, når det bliver sagt i denne sammenhæng og på denne måde. Og det er noget, som vi kan glæde os over, at vi har råd til i en debat som denne at sige tværs over grænserne, at vi synes, der er nogen, som fører en ganske fornuftig politik på det felt, og derfor er vi beroliget ved, at de kan få lov at føre den videre.

Hr. Knud Østergaard anstillede nogle betragtninger over motivet, og det er ganske rigtigt, at motivet er, at jeg synes, her ligesom var en mulighed for, at vi ved at få en redegørelse, ved at få en debat en lille smule mere satte fokus på, altså, selv om vi ikke skal tro, det er det, der optager sindene voldsomst, dog en lille smule mere få denne debat i gang og måske også få den til at gå en lille smule mere ind i den politiske debat rundt omkring på møderne i den kommende tid. Det kan være, jeg er lidt for optimistisk, men det er i hvert fald motivet, når jeg bliver spurgt.

Derimod var motivet ikke, at nu kan vi slå af på sikkerheden — jeg tror, det er nogenlunde rigtigt citeret. Jeg vil gerne minde hr. Knud Østergaard om, at jeg i det indlæg, jeg kom med i går, sagde, at det afgørende er, at der ikke bliver tale om ensidige svækkelser, det vil ikke fremme den videre

[Udenrigsministeren.]

afspænding, og at jeg i forbindelse med sikkerhedsproblemerne på mødet i Helsingfors sagde, at der ikke bliver tale om nogen ny sikkerhedsordning; det vil jeg også gerne sige helt klart.

Jeg vil endvidere gerne give tilslutning til formuleringen om, at muligheden for et lille land for at øve indflydelse — og den er vel blevet større med de internationale organisationer, vi er med i, det synes jeg man må hævde som noget realistisk — hænger nøje sammen med troværdigheden over for os i internationale organisationer. Så kan hr. Knud Østergaard — men det tror jeg ikke han vil — komme og sige, om vi så synes, vi i alle punkter lever op til det, og alt sådan noget. Det ved jeg da ikke. Men det afgørende er, at det, der skal bære vores mulighed for at blive hørt, for at blive lyttet til i FN og andre steder, er, at man har en rimelig grad af tillid til vores dømmekraft og vores troværdighed.

Hr. Knud Østergaard spurgte helt konkret, om der i det, at jeg ikke i går talte om og vi ikke i den instruks, vi har givet til Helsingfors, taler om friere bevægelser, men om en udvikling af menneskelige kontakter, styrkelse af kulturelle forbindelser, ligger en — jeg vil så nødig bruge det fine udtryk substansændring, men realitetsændring. Det vil jeg gerne dementere; det gør der ikke. Man kan diskutere, om man skal vælge den ene eller den anden form.

Jeg tror, jeg kan sige — og man var i næsten samtlige indlæg, i hvert tilfælde hr. Poul Hartlings, hr. Gert Petersens og jeg tror også hr. Svend Haugaards, inde på dette spørgsmål — at den helt oprindelige formulering, fri bevægelighed, som vel dårligt nåede at komme på et stykke papir, ikke var egnet som udgangspunkt; det er jo ikke en måde at mødes på, hvis man vil snakke sammen, at komme med et ultimativt krav; man vil simpelt hen standse det og forhindre, at man overhovedet kommer på talefod. Derfor har man også såvel i den tidligere regering — jeg mener da, at det allerede var

i den tidligere regerings tid, jeg er ikke i tvivl om, man ville gøre det, men jeg tror også tidsmæssigt, det var i den tidligere regerings tid — som i den nuværende regerings tid brugt vendingen: friere bevægelighed. Der er ikke i den lidt ændrede formulering, jeg brugte i min redegørelse, på nogen måde tale om, at det ikke er det, vi tilstræber.

Hr. Knud Østergaard nævnte i den forbindelse den konservative resolution, der nævner menneskerettighederne, og den er vi helt opmærksom på, og jeg er taknemlig for, at jeg har fået den tilsendt fra hr. Knud Østergaard. Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at jeg i redegørelsen i går direkte nævnte, at menneskerettighedsproblemerne måtte være blandt dem, vi tog op i de forbedrende drøftelser, og det var bl. a. med tanke på den henvendelse, jeg havde fået fra hr. Knud Østergaard i anledning af den resolution, der blev vedtaget, så vidt jeg husker i Sønderborg på mødet dér.

Så spurgte hr. Knud Østergaard, om der var forskelle mellem de 9 EF-lande, og syntes ligesom at kunne fornemme det en lille smule på ambassadør Melvins udtalelser i tv i aftes. Jeg opfattede nu ikke ambassadør Melvins udtalelser sådan, men jeg kan ikke huske dem præcis udenad, og det kan hr. Knud Østergaard formentlig heller ikke. Jeg kan kun sige: jeg ved, at det ikke er ambassadør Melvins opfattelse, at der er sådanne forskelle, og jeg kan sige efter nu at have siddet i møde et par dage i Haag, at der ikke var sådanne forskelle. Der kan jo altid være anvendt lidt forskellige ord til at udtrykke den samme mening og lidt forskellige meninger om serveringen, men der var ingen uoverensstemmelse i øvrigt.

Hr. Poul Hartling brugte en vending, som jeg vil takke for og ærgrer mig lidt over at jeg ikke selv brugte i går, fordi det for så vidt er noget centralt i sagen: at man kun kan nå resultater, når de modstridende interesser kan forløbe parallelt — og hr. Poul Hartling nævnte så nogle eksempler på det. Det er vel netop den glædelige fase i afspæn-

[Udenrigsministeren.]

dingen, vi er inde i, og det er vel det, der gør, at vi har grund til at håbe på og tro på, at det hele ikke bare bliver et slag i luften, at der af mange grunde synes at være en periode nu, hvor man kan løbe parallelt på nogle af disse områder; jeg tror, det er noget helt centralt og helt afgørende for hele det arbejde, vi er inde i.

Jeg har allerede nævnt hr. Poul Hartlings, jeg vil ikke sige forbehold — så ville jeg også nok blive demteret — over for friere bevægelighed, men opfattelse af, at det er realistisk at gå skridt for skridt. Det tror jeg er rigtigt, ikke mindst hvis vi, som vi nærer håb om, skal få konkrete resultater ud af selve sikkerhedskonferencen, når den nu begynder i juni. Der er jo ingen, der tror, at de konkrete resultater består i noget helt omvæltende, men netop at vi kommer de skridt videre, hvor det ene skridt lige så stille trækker det andet med sig på disse felter.

Hr. Svend Haugaard omtalte Willy Brandts indsats, og jeg er helt enig i, at den har betydet noget helt afgørende for den situation, vi er i. Hr. Svend Haugaard udtrykte også håb om, at begge Tysklande ville være medlem af FN i løbet af 1973. Jeg vil da meget gerne sige, at jeg uden at være for optimistisk vil tillade mig at mene — nu skal man jo være forsigtig med at spå om fremtiden — at vi meget gerne her skulle kunne tale om vished. Jeg kan ikke se noget, der kan hindre det. Jeg tror endda, det vil ske på et rimeligt tidspunkt af 1973; vi kan ikke helt vide det, men at begge tyske stater deltager i FN's arbejde fra næste samlings åbning, er der overhovedet ingen tvivl om efter min bedste overbevisning. Og ligesom vi sagde, da Kina blev medlem, at vi hilste det med glæde, ikke fordi vi var sikre på, at det ville blive nemmere altid — og det har også vist sig at slå til — men fordi det hele ville blive mere virkelighedsnært og mere realistisk, på samme måde må vi sige, at i det øjeblik Østtyskland og Vesttyskland sidder der, så svarer FN igen lidt mere til den verden, vi nu engang lever i, og det må vi se hen til og håbe på kan ske snart.

Jeg opfattede en bemærkning fra hr. Svend Haugaard om anerkendelsen af DDR på en sådan måde — og jeg håber ikke, jeg overfortolker den — at hvis regeringen nu

nogenlunde snart får klaret det problem, gør det efter nordisk drøftelse, efter at vi har redegjort — vil jeg føje til, for det har vi gjort allerede i går — for vore synspunkter i NATO-rådet, og også i forbindelse med at Brandt jo har sagt, at han allerede i denne måned vil underskrive aftalen, så vil det ikke møde modsigelse fra hr. Svend Haugaards side; jeg tror, jeg har udtrykt mig forsigtigt, og sådan vil jeg gerne have lov at opfatte det.

Jeg er helt enig i det synspunkt, hr. Svend Haugaard gjorde gældende vedrørende deltagelse af organisationer. Jeg tror, at næsten ligeegyldigt hvad vi gør, kommer vi ud på en glidebane. Hvis vi begynder at sige: ja men denne organisation er så bred eller så særlig, at den må med, så kan andre lande i denne brogede kreds af østlige og neutrale og vestlige lande komme med organisationer, som det er meget vanskeligt at afvise — og det er jo altså også vores linje, som hr. Svend Haugaard ved, at vi skal prøve at undgå, at vi får alle disse organisationer som observatører.

Hvad angår spørgsmålet om et permanent organ, som også hr. Gert Petersen var inde på, er jeg meget usikker, og det gav jeg også udtryk for i går. Hvis jeg i dette øjeblik skulle tage stilling, så ville jeg sige: nej, når vi ikke ved mere om, hvad dette organ skal, så ville jeg være bange for at få skabt endnu et internationalt organ af regional karakter. Men vi har jo sagt: lad os nu først se, hvordan forberedelserne går, derefter hvordan sikkerhedskonferencen går.

Det punkt, hvor jeg er helt enig — og jeg tror, hr. Gert Petersen udtrykte sig i omtrent samme vendinger — er, at det må ikke standse med dette her. Vi når forhåbentlig nogle resultater på denne sikkerhedskonference, og så må det følges op. Dét er jeg 100 pct. enig, og hvis jeg må opfatte det sådan, at nu må det ikke være en éngangsforestilling, men dette må følges op, dette må fortsætte, så er jeg også enig. Om det præcis skal ske i et nyskabt organ, vil jeg mene det er for tidligt at tage stilling til.

Jeg ved ikke, om min forgænger vil tage mig ilde op, at jeg på begges vegne takker for hr. Gert Petersens tilfredshed med denne og den tidligere regerings indsats; han var lige ved at tage den tilbage, men jeg går ud fra, at vi ved at takke for den på dette tids-

[Udenrigsministeren.]

punkt kan hindre det. I hvert fald vil jeg gerne gøre det.

Hr. Gert Petersen nævnte nogle forudsætninger for at komme videre, bl. a. at utrygheden overvindes, og nævnte i den forbindelse SALT-aftalerne — og det synes jeg er realistisk og rigtigt — og nævnte også i den sammenhæng, at sikkerheden stadig har en høj prioritet. Nu ved jo alle her, at hr. Gert Petersen og jeg ser forskelligt på vores sikkerhedspolitik, ellers fik vi det at vide for et øjeblik siden, men der lå alligevel deri, sådan opfattede jeg i hvert fald hr. Gert Petersens synspunkter, dette, at når nu verden ser ud, som den ser ud, og vi har de apparater, vi har, og de blokke, vi har, så øger vi formentlig ikke afspændingen ved at stille krav fra dag til dag; hr. Gert Petersen var jo selv inde på en lignende betragtning: at også dette må ske skridtvis.

Endvidere må jeg jo sige — nu tog hr. Poul Hartling delvis ordet ud af munden på mig, men det gør ikke noget, for så bliver det sagt to gange — at hr. Gert Petersen, der er ganske overordentlig kyndig i udenrigspolitiske sager, kan ikke være uvidende om, at det, han sagde om Brandt, ikke var helt rigtigt. Men jeg forstår, hvorfor det skulle med, og vi andre har været så venlige at lade det passere lidt hurtigt igennem, og hr. Gert Petersen skal ikke høre ilde for det, hvis han ikke vender for meget tilbage til det.

Men det er jo rigtigt, at Brandt selv meget, meget stærkt har fremhævet, at det, hans regering har gjort, det, folkene bag ham har gjort, det, hans udenrigsminister har gjort for at fremme afspændingen mellem Øst og Vest, det har man kunnet gøre af én eneste grund, nemlig fordi han var befæstet, eller hvilket udtryk man vil bruge, i det vestlige samarbejde, hvormed han tænkte dels på EF, dels på NATO. Det er helt hævet over enhver tvivl. Det var det samme, hr. Poul Hartling var her oppe at bekræfte for et øjeblik siden, og jeg kan kun sige igen: det er Brandts egne ord. Han har ikke brudt Parisaftalerne, og NATO har ikke lidt sit største nederlag. Parisaftalerne var nok aftaler, der gik ud på Vesttyskland som enerepræsentant — og dér er jeg enig i, at med det, der her er sket, er rent faktisk heldigvis ad udviklingens vej

det reelle indhold udtømt af disse aftaler, hvorfor vi jo heller ikke påberåber os dem i debatten om den nye situation, og hvilke følger den kan få for vort forhold til DDR. Men Parisaftalerne var også aftaler, hvor Vesttyskland pålagde sig ikke at anvende magt over for øst — det bør måske også med, når man taler om Parisaftalerne. Parisaftalerne var også aftaler om, at Vesttyskland pålagde sig ikke at anskaffe atomvåben — det bør måske også med, når man taler om Parisaftalerne.

Der er altså ikke tale om, at det er NATO, der har spillet fallit. Brandt har givet udtryk for, at det er det vestlige samarbejde, der er baggrund for, at han er nået så langt, som han er.

Det kan jeg få bekræftet yderligere ved at citere fra Folketingstidende 1971-72 sp. 4944 som svar på det næste spørgsmål fra hr. Gert Petersen. Han spurgte, om det, at jeg ikke ved denne lejlighed havde sagt noget om, at det langsigtede mål var at få blokkene opløst, betød en realitetsændring. Det gør det ikke, og jeg er kun glad for at få lejlighed til at gentage de ord, jeg sagde i debatten her i april i år. Jeg sagde:

„Når jeg har gjort så meget ud af omtalen af denne sikkerhedskonference, som vel i praksis og forhåbentlig vil vise sig at blive en række af konferencer, er det, fordi dens mål og lange perspektiv — for ikke at blive misforstået skal jeg gerne understrege: lange perspektiv — må være et Europa, hvor afspændingen har nået det punkt, hvor de to nuværende militære blokke har gjort sig selv overflødige.“

Det var, hvad jeg sagde i april i år, og det vil jeg gerne vedkende mig, og der ligger ikke nogen ændring i, at det ikke er sagt nu, og så må hr. Gert Petersen tilgive mig, at jeg fortsætter sætningen — det er jo altid farligt at bryde af midt i et afsnit:

„Når dette er sagt, må det også tilføjes, at netop med dette mål for øje vil en svækkelse af det atlantiske samarbejde på dette tidspunkt være en hindring for en fortsat afspænding.“

Jeg takker for lejligheden til at citere det. Heller ikke her er der nogen realitetsændring.

Gert Petersen: Som udenrigsministeren netop var inde på, har udtalelser jo noget at

[Gert Petersen.]

gøre med den sammenhæng, hvori de fremsættes, og når jeg talte om den høje prioritering af sikkerheden i forbindelse med de drøftelser, som foregår nu, så var det netop i forbindelse med nogle betragtninger om den gamle fyrst Metternich, som godt nok kunne være lidt kynisk en gang imellem, og som så sandelig — det ved vi alle — ikke var nogen synderlig ven af menneskerettighederne, men som bidrog til at skabe en stabil situation i Europa, hvorved der i øvrigt skete megen vækst og blomstring, som så til sidst gav sig udtryk i de noksom bekendte borgerlige revolutioner til stor gavn for frihedsrettighederne.

Jeg tror, at en af forudsætningerne for dem var den stabile situation, som kom til at eksistere, og jeg tror, at en af forudsætningerne ikke for nye revolutioner hist eller her — de kommer af helt andre grunde — men en af forudsætningerne for en udvikling af frihedsrettighederne verden over — og dér skal man huske på, at det ikke bare er problemer i Europa, det er også store problemer uden for Europa — er, at der skabes en tryk verden, en verden, hvor staterne ikke behøver at frygte, med eller uden ret, det er i og for sig underordnet, men føler, at de ikke behøver at frygte krigeriske forviklinger osv. Det er derfor, jeg mener, at man også ved den forestående konference bør prioritere sikkerhedsproblematikken temmelig højt.

Så er der problemet, som vi naturligvis kan diskutere lang tid endnu, men jeg skal afstå fra at gøre mange bemærkninger om det, vedrørende NATO-politikken. Brandt siger selv, at han kun har kunnet gennemføre den politik, har har gennemført, fordi han havde det vestlige samarbejde i ryggen. Ja men det har jeg jo slet ikke talt om, det er et spørgsmål om at udnytte den alliance, man nu engang er i, om man måske kan svinge den alliance fra én position til en anden. Jeg synes, det er lykkedes Brandt ganske godt at svinge alliancen fra én position til en anden, og det er i og for sig meget imponerende. Og når det så er gennemført, ja, så kan man have glæde af, at man har en alliance i ryggen med henblik på den modpart, man drøfter sagerne med.

Men det, jeg talte om, var ikke, hvorvidt Brandt i de sidste par år har kunnet støtte

sig på sin alliance; det, jeg talte om, var, at den strategi, som NATO fastlagde i 1954, da Vesttyskland blev optaget i NATO, har spillet fallit. For den strategi sigtede ikke på en anerkendelse af DDR, en anerkendelse af Oder-Neissegrænsen, den sigtede ikke på en, for nu at sige det ligeud og måske lidt hårdt for nogle, cementering af de eksisterende efterkrigsgrænser i Europa. Det var ikke meningen med de erklæringer, som blev vedtaget i Paris i 1954, og med de forpligtelser, man gensidig indgik over for hinanden. Hvis man påstår noget modsat, så afslører man et ukendskab til disse Parisaftaler, og det tror jeg man skal lade være med, for jeg ved udmærket godt, at både den nuværende og den forrige udenrigsminister kender disse aftaler meget vel.

Det, jeg altså siger, er, at den strategi, som NATO lagde an, da man optog Vesttyskland i NATO, den strategi, der er kommet til udtryk i Parisaftalerne, og som sigtede på at fastholde Vesttyskland som det eneste legitime Tyskland, den strategi er brudt sammen, den eksisterer ikke længere. Og den politik, som Willy Brandt og Walter Scheel har gennemført, er gennemført på trods af den strategi, der blev fastlagt dengang, på trods af Parisaftalerne, som naturligvis ikke er udtømte i anden forstand, end at man nu lader stå til med hensyn til disse aftaler, lader, som om de ikke eksisterer, fordi man i virkeligheden krænker dem.

Må jeg lige tilføje, at det er jo noget, som ikke bare jeg står og siger, det er noget, som så sandelig også er blevet fortalt Willy Brandt under den vesttyske valgkamp af hr. Barzel og hr. Strauss osv. Og så kan man sige: hvordan kan Gert Petersen dog lægge vægt på, hvad de siger? Men herregud, hvis Strauss siger, at to og to er fire, vil jeg ikke af den grund påstå, at to og to er fem.

Hvad Barzel angår, vil jeg da minde om, at hvis jeg ikke er meget galt orienteret, var hr. Knud Østergaard nede og sige held og lykke til de kristelige demokrater, da de startede deres kampagne, så helt forkert kan det vel ikke være.

Udenrigsministeren (K. B. Andersen):
Hvad angår spørgsmålet om hr. Barzel og hr. Strauss, vil jeg gerne sige til hr. Gert Petersen, hvis han ellers vil lytte til, at jeg

[Udenrigsministeren.]

siger det, at de sikkert vil være glade for ikke at være glemt i disse dage, hvor det samler sig om Brandt og Scheel. Og nu er jeg i den lykkelige situation, at jeg i morgen aften er gæst hos Slesvig-Holstens ministerpræsident, dr. Stoltenberg, som jo er CDUs stærke mand, har man vel nok lov at sige, og jeg skal overbringe ham den hilsen, at hr. Gert Petersen mindes disse to fremtrædende politikere i det danske folketing på et tidspunkt, hvor der måske ikke er for megen opmærksomhed om dem. Det vil jeg bede ham lade gå videre, så de kan forstå, at de ikke er glemt.

Så siger hr. Gert Petersen, at vi kan drøfte det i lang tid endnu, og det kan vi, men som alle ved, er forretningsordenen så viseligt indrettet, at minutterne er meget stramme for de kommende replikker, så tiden er begrænset. Når hr. Gert Petersen ville foretage et tilbagetog fra sin første uholdbare udtalelse, vil jeg egentlig ikke kritisere de valgte ord; det kunne ikke foretages væsentligt mere elegant.

Der er sagt mange ting i 1954 om udenrigspolitik, der ikke passer i dag. Når jeg engang får tid til historiske studier, skal jeg prøve at undersøge, hvad hr. Gert Petersen sagde i 1954, og så kunne det da ikke falde mig ind at komme og sige, at det har spillet fallit eller lidt sammenbrud, hvis det ikke passer til i dag. Men der er nu altså gået 18 år siden, og der er sket en udvikling siden, og derfor kan man slet ikke bedømme det på den enkle måde.

Det, der er det afgørende, er, at Brandt-Scheel ikke har svinget nogen alliance eller trykket nogen alliance; der har i NATO været et ganske klart ønske om at bruge denne alliance også til den til enhver tid størst mulige grad af afspænding, og det har der været nuancer i opfattelsen af, men ikke uenighed om. Det er denne alliance, der på én gang gav sikkerhed og afspænding, som Brandt og Scheel har sagt var baggrunden for, at de er nået dertil, hvor de er nået, og det er igen baggrunden for, at man i Helsingfors i går kunne begynde dér, hvor man begyndte; det står fast.

Knud Østergaard: Denne talerstol kan jo bruges til meget, men når hr. Gert Petersen bruger den til at forklare, at jeg har været i

Vesttyskland til et eller andet møde eller en eller anden kongres, så kræver det da vist en nærmere verifikation. Jeg forstår udmærket, hvis denne udtalelse skal ses i relation til de øvrige begrundelser. hr. Gert Petersen har givet her under denne debat, og som der efter min opfattelse ikke er mere hold i. Men jeg må måske i den forbindelse sige — hvis hr. Gert Petersen lige ville være opmærksom, det er direkte til hr. Gert Petersen, jeg vil henvende mig — at når man under sit første indlæg her fremhæver venstre og de konservative som dem, der i særlig grad beskæftigede sig med NATO-politikken i relation til afspændingen, så er det efter min opfattelse ikke en virkelighedstro beskrivelse, for det var netop hr. Søgaard, som beskæftigede sig med denne problematik. Jeg kan ganske tilslutte mig det. At det så måske ærgrede hr. Gert Petersen, at hr. Søgaard havde den opfattelse, må jo stå for hr. Gert Petersens egen regning. Men jeg vil gerne have afkræftet den påstand, som blev fremsat før.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen: Det gør åbenbart mere indtryk på mig, når det er hr. Knud Østergaard, der siger tingene, end når det er hr. Søgaard, der siger tingene. Jeg synes nu nok, hr. Knud Østergaard har en måde at sige det på, som måske ikke virker overbevisende, men som giver en fornemmelse af de stærke følelser, der er bagved, sådan at det virkelig kan gøre indtryk dybt i éns hjerte, måske ikke så meget i hjernen.

Hvad det andet angår, beklager jeg da meget, at jeg er kommet med en forkert oplysning, hvor jeg kun kan henholde mig til, at det har stået i de danske aviser. Vi har jo tidligere haft eksempler på, at man ikke kan stole helt på dem. Jeg har ingen som helst grund til at trække sådan en historie frem, hvis jeg ikke selv mener, at den er rigtig. Men jeg beklager da, hvis jeg urigtigt har beskyldt hr. Knud Østergaard for at besøge et parti i Vesttyskland, som jeg egentlig troede han ville føle sig berørt ved at blive sat i kurv sammen med. Det har altid været mit indtryk, at de danske konservative og CDU følte sig på linje. Nu forstår jeg altså, at det er endnu en hilsen, udenrigsministeren kan tage med ned til hr.

[Gert Petersen.]

Stoltenberg, at en dansk konservativ talsmand her følte sig noget ilde berørt, da han blev beskyldt for at have været til kongres hos CDU.

Formanden: Vi er vist ved at bevæge os lidt bort fra dagens emne.

(Kort bemærkning).

Knud Østergaard: Jeg skal afslutte denne ordveksling med at sige, at når jeg drager det frem for mit vedkommende, er det, fordi der for et år siden fremkom en tilsvarende påstand her om, at jeg i min egenskab af forsvarsminister skulle have ført hemmelige forhandlinger med hr. Helmuth Strauss. Jeg vil henstille, at man ikke kommer med den slags beskyldninger.

Udenrigsministeren (K. B. Andersen): Udelukkende fordi jeg synes, at denne debat dog alligevel ikke skal slutte med dette, vil jeg bede om, at vi fastslår, at uden hensyn til, hvilke politiske meningsforskelle der kan være både i de forskellige sider af denne sag og mellem Danmark og Tyskland, er vi villige til at inkludere også alle de her nævnte i vore ønsker om friere bevægelighed og kontakt, som vi lægger så megen vægt på i forholdet Vest-Øst; vi skulle også gerne kunne gøre det inden for den vestlige sektor.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i forskellige udvalg:

Udvalget i henhold til lov om beholdere til øl og læskedrikke:

Udtræder: Erik Hansen (Vejle amt)

Indtræder: Karen Thurøe Hansen

Kirkeudvalget:

Udtræder: Erik Hansen (Vejle amt)

Indtræder: Karen Thurøe Hansen

§ 71-udvalget:

Udtræder: Erik Hansen (Vejle amt)

Indtræder: Karen Thurøe Hansen

Socialudvalget:

Udtræder: Erik Hansen (Vejle amt)

Indtræder: Karen Thurøe Hansen

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 28. november kl. 13.30 med følgende dagsorden:

1) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om handel med smør og fremmede landbrugsprodukter. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

2) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om tilvirkning og forhandling m. m. af ost. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om salg af frugt og gartneriprodukter ved frivillig offentlig auktion.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om sortering af råtræ, der forhandles under visse betegnelser.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer. (Ændring med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

6) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om slagtning, forhandling, udførsel og indførsel af fjerkræ m.v. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

7) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om slagtning, forhandling, udførsel og indførsel af kaniner. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

[Formanden.]

8) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om spiritus og gær.

9) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om en sukkerordning. (Ændringer som følge af Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

10) *Første behandling af:*

Forslag til lov om mønstring af søfarende m. v.

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 15.57.

---

26. møde.

Tirsdag den 28. november kl. 13.30.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Fra medlem af folketinget *Gert Petersen* har jeg modtaget meddelelse om, at han som følge af deltagelse i De Forenede Nationers generalforsamling ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 1 måned, hvorfor han anmoder om orlov på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv fra og med den 29. november 1972 samt om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

Medlemmer af folketinget *A. Chr. Andersen*, *Enggaard*, *Poul Hartling* og *Søren Jensen (Hasseris)* har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme
og

forslag til lov om ændring af lov om udskrivning af skat til amtskommunen.

Medlemmer af folketinget *Jens Foged*, *Juul-Madsen*, *Enggaard*, *Holger Hansen*,

Jens Peter Jensen, *Hans Kjær*, *Kofoed*, *Ninn-Hansen*, *Poul Schüter* og *Stetter* har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.

Medlemmer af folketinget *Jens Foged*, *Enggaard*, *Holger Hansen*, *Jens Peter Jensen* og *Kofoed* har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ophævelse af lov om ejendomsskyld til staten.

Medlemmer af folketinget *Ruth Olsen*, *Jette Boutrup*, *Per Dich*, *Morten Lange*, *Arne Larsen* og *Inger Lise Petersen* har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger mod utilsigtede bivirkninger af straffedomme.

Medlemmer af folketinget *Poul Schlüter*, *Stæhr Johansen*, *Juul Madsen*, *Ninn-Hansen*, *Stetter* og *H. C. Toft* har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af et planlægningsråd m. v. samt om kommunal og amtskommunal udligning i hovedstadsområdet.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (A. Chr. Andersen): Jeg skal herved tillade mig på venstres vegne at fremsætte *forslag til lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme* og *forslag til lov om ændring af lov om udskrivning af skat til amtskommunen*.

Forslagene fastsætter en overgrænse for kommunernes grundskyldpromiller, bortfald af den amtskommunale grundskyld for landbrugsejendomme m. v., bortfald af ejendomsskylden til kommuner samt en nedsættelse af de amtskommunale grundskyldpromiller.

I sammenhæng med disse forslag skal jeg endvidere henvise til det af venstre samtidigt fremsatte forslag til lov om ophævelse af lov om ejendomsskyld til staten.

Der er i indkomstskattelovgivningen fastsat regler for, hvor store indkomstskatterne til kommuner, amtskommuner og staten